

Dauzat i Aebischer— que es tracta d'un derivat de CALX 'calç', creació del llatí vulgar tardà o del baix llatí carolingi, propagada a Espanya potser ja en temps visigòtics, o bé parcialment, molt poc més tard: llavors potser en part per enginyers militars a través de la Marca Hispanica (*Strata Francisca*), en part per enginyers civils merovingis o de l'imperi carolingi aliat.

En terres catalanes hi ha accs. independents de la gallo-romànica, que enllacen clarament amb CALX 'calç': MGadea, que reflecteix el parlar d'Alcoi, defineix *calçada* «barrera o presa de pedra seca con que se contienen las avenidas de los barrancos y arroyos; especie de dique que se forma con capas de plantas y tierra en las márgenes y orillas de los campos para evitar su desmoronamiento»; a Catadau vaig registrar *calçaes* per a les parets de pedra calcària en sec, que es fan per separar uns camps d'altres. En aquest sentit el mot no deu ser més que una catalanització del mossàrab valencià **calçata*, vist que *karçata* s'usa avui amb aquest sentit a Morvedre i a Petrés, 1962, sentit personalment; em deia J. Bru i Vidal que a Torís també s'usa, i amb aquest sentit, i ho registra així mateix l'alcoià MGadea; també a Catadau, 1962, he vist en terra emboscada del terme, lluny a l'O. del poble, un «cinto» o 'cingle', *La Carxata*, que té tot l'aspecte de ser una d'aqueixes *calçaes*; aquesta oposició entre el *carxata* toponímic i el *calçada* apellatiu, en una mateixa localitat, confirma que el *calçada* valencià no és més que una catalanització del mossàrab local **calçata*.¹¹ He exposat també el nou estat de la qüestió en el DECH.

MOTS SAVIS: *Calçari*, pres del ll. *calçarius*,¹² per tant caldrà corregir en *calçario*- (no *calçareo*-) la forma prefixada; *calci*, del ll. mod. científic *calcius*; *calcic*; amb els cpts. *calcificar*, *calcificació*; *descalcificar*; *calcifer*, *calcícola*, *calcífug*.

CRP.: *Calçobre* [*calçobre*, 1372, *Dicc. de Rims* de Jacme Marc, 919];¹³ no es torna a trobar fins 1575, OPou, *TbPu.*, 10, «la broça o *calçobra*: rudus»;¹⁴ «les bales rebotien per les parets del cementiri, esquitxant-nos de *calçobres*», MVayreda, *Carlin*. III, p. 50; «rossegant el *calçobre* que els soterra», Pous i Pagès, «de vegades es desprenia un gran tros de *calçobre* de les parets», Josep Pla (cites d'*AlcM*), «estava trabucats sobre el ràfec d'una casa --- encara respirava, i amb les sacsejades del panteig removia dues teules, que s'anaven desllorigant i deixaven caure una polseta de *calçobre*», J. Ruyra, *La Parada*, 131; també l'usà J. M. de Sagarra en la seva novella gironina-empordanesa *All i Salobre*, (p. 54); jo recordo haver-ho sentit desenes de vegades al meu pare (pronunciat més aviat *kalsqbræ*, amb *a*, a manera de compost, que no *kæl*- com derivat, nota de 1930), no solament per a quelcom que ha caigut a terra (*DAg.*) sinó també pel crostisser més o menys sosslevat que encara no ha caigut de la paret —per més que allò sigui la cosa més freqüent—; el *DAG.* el dóna com a «tros de l'arrebossat de les parets ---», i usat a Palafrugell i Figueres; *AlcM* per a l'Empordà, Garrotxa i Gironès; i ⁶⁰

jo he sentit *kalsqbræ* així mateix a Campmany (1958).

Tot això correspon, doncs, més o menys forçosament al bisbat de Girona. Una variant *calcinobre* està molt menys estesa: *AlcM* la troba a St. Feliu de Guíxols, i aquesta deu entrar una mica en terra occitana,¹⁵ però com que és documentació molt més escassa, i més recent i localitzada que la de *calçobre*, deu ser simplement una renovació de *calçobre* per part de gent que usa *calcina* com a substitut de *calç*. L'explicació d'allò que ací s'afegeix a *calç* no és gens evident.¹⁶ Però atès el fet que *calçobre* són bocins de calç sobreposats i que es desprenen, és natural de veure-hi un compost de *calç* amb un element de la família de SUPER i SUPERARE, cat. *sobre*, *sobrar*, *sobres*. Potser *calç-sobres* = sobres de calç,¹⁷ supervivència d'una formació molt antiga, ja d'herència llatina, sigui CALCEM SÜPĒRAM ('calç de sobre, sobirana'), o postverbal parasintètic de *calç* i *sobrar* 'ser sobre, despendre's'.

¹ «Allí hi ha un *for* de *kálso*»; «un rulladón fet de *kálso* i pedra»; Grist; «en el Puerto Gorgutes encara s'hi veuen parets sin *kálso*, de quan era el port d'anà a França», Benasc, 1965. — ² *Piedra de kálso*, *pedras ta fè kálso*, Gistau, 1965. — ³ D'on basc *kare*, modernament gipuscoà, biscaí i alabès [Landucci, 1562], veg. Mitxelena, *FoHiVca.*, 312. CALS, amb reducció fonètica esperable del grup tri-consonàntic LKS, està documentat ja com a llatí vulgar en l'Antiguitat, en alguns gramàtics llatins des del S. II d. C., i des del llatí vulgar, a Orient, va passar directament a l'àrab, a Síria i Aràbia, de boca dels romans constructors de calçades, d'on l'àr. clàssic *kils* 'calç, calç viva', i fins esdevingué la matriu d'una arrel àrabe. Veg. DCEC I, 578, i DECH. — ⁴ Corrent per allà llavors amb Pau Vila, aquest m'ho confirmà com a expressió molt pròpia d'aqueixa zona, que ell ja la hi havia sentit feia anys. En canvi és un mot desconegut a Barcelona i rodalia, contra el que afirma *AlcM*. — ⁵ *Decalico* o *decaligo* en diverses glosses, en lloc de *decalco*, *decalcare* (CGL II, 353.14; IV, 327.28; V, 543.36, cf. VI, 306); *basilicam calecandam* i *calicata aedificia*, que cito en una inscripció, i en Festus, en el meu *Voc. Aran.*, s. v. *kaudia*. — ⁶ Ducamin, *Mélanges L. Couture*, 209, confirma aquesta dada de Cénac per la seva pron. de Lanne-Soubiran, i per un text del Volvestre (H-Gar.), de 1535. — ⁷ En la llista de censos del *Spill* de Castellbò (1518) consta el que paga (un pollastre, un veí) «per un *calciner* que té, prop lo molí draper». En el Maestrat veig molts *kalzinés* d'aquests: 'rodona de pedres poc fonda, on es deixen les pedres de calç cremades (a fi de treure'n la calç o *calzina*)' per tal que «s'ameren amb la pluja»: a Bel, Atzeneta i la Serra d'En Galceran (1961). — ⁸ «Es un endret tot toat i *calcinat*: la fura en sall pas pus» en el Vallespir (Montferrer, 1959). — ⁹ Traduint «mihi iratus et rigidus, solus *deserta* penetrabam» (*Voragine*, p. 655). Els dos mss. ometeren en però coincidixen en la resta, veg. la nota en el f° 214v1, n. 18. — ¹⁰ Veg. també *TdF*,